

מראי מקומות - ביצה

כב.

גרם כיבוי, וגרם כיבוי מותר ביו"ט. אלא טעמא הוא משום דכשהוא מסתפק ממנו, באותה שעה הוא מכבה קצת ומכסה אורו, דאינו יכול לאנהורי כולי האי כי איכא שמן מועט בנה. אבל הרא"ש (י"ז) כ' דבאמת טעם האיסור הוא משום דממהר כיבוי, ומה דאמר' דגרם כיבוי מותר ביו"ט, היינו רק היכא שאינו נוגע בדבר הדולק, אלא שעושה דבר חוצה לו, הגורם את כיבוי כשתגיע שמה הדליקה, אבל הכא, השמן והפתילה גורמים הדליקה, וא"כ הממעט מא' מהם גורם כיבוי וחייב. והיינו טעמא דנותן שמן בנר חייב, משום דגורם הבערה, והוי כאילו הוא הדליק, ואם נטל השמן הו"ל כאילו הוא כיבהו. וע' פני יהושע, שכ' דלכא' משמע מלשון תוס' שאינו חייב, אלא דהוי ככיבוי, ואסור מדרבנן. אבל אי' ברמב"ם שהוא חייב חטאת בכה"ג. וכ' הפנ"י דלכא' פשוט דהרמב"ם יפרש כתוס', דאילו להרא"ש אין סברא כלל לומר שהוא חייב חטאת על כיבוי כזה שנעשה לאחר זמן. אבל השפת אמת כ' דמש"כ תוס' נראה ככיבוי לאו דוקא, ובאמת חייב מדין כיבוי. וע' בקובץ שעורים (כ"ה), דכ' דלפי שי' הרא"ש, אם יסתפק מהשמן בשבת קודם הלילה, והכיבוי יהא בלילה, יהי' פטור, משא"כ לפי תוס' חייב, לפי שהכיבוי הוא לאלתר שמתמעט אורו.

ה. מהו לכבות את הנר מפני דבר אחר העירו תוס' בכתובות (י. ד"ה אמר), הא מבואר דהתם דביאה חשיב' דבר השווה לכל נפש ומותר משום מתוך. ותי' דזהו רק בעילה ראשונה דמצוה, אבל שאר בעילות לא חשיבי דבר השווה לכל נפש. א"נ, דכיבוי הנר מפני דבר אחר אינו אלא מכשירי אוכל נפש, דאפי' באוכל נפש ממש אסור.

ו. אפשר לעשות לו מחיצה הק' המאירי, הא אסור לעשות מחיצה בשבת ויו"ט. ותי' דכיון דאינו אלא לצניעות בעלמא, מותר. עוד תי' דרק כשמבטלה לשם אסור משום מחיצה, אבל אם עושה המחיצה בטליתו, או בדבר אחר שהוא צריך לשימוש, מותר לעשות מחיצה ממנו.

ז. ואם בשביל שלא יתעשן הבית או הקדרה מותר כ' הר"ן (יא: בדפי הרי"ף) דמשמע מדברי רש"י דכוונת הגמ' היכא שהוא יושב בבית שהעשן שם ומצטער בו. אבל אחרים פירשו דשביל שלא יתעשן הבית היינו משום הפסד ממון, ואין כאן צורך יו"ט כלל שלא כדברי רש"י, אבל מפני שלא יתעשן הבית שהוא יושב שם, אין לך אוכל נפש גדול מזה,

א. ומדליקין לו את הנר

כ' תוס' דמשמע מכאן שצריך להזכיר הדלקת נר בנוסח העירוב תבשילין, ובלא"ה אין מדליקין לו אלא נר א'. וכ' הרא"ש (סי' ט"ז) דאע"פ שאין צריך לעשות העירוב אלא מפת ותבשיל, שהוא עיקר הסעודה, מ"מ צריך להזכיר כל דבר שאסור לעשות בלא עירוב. והרשב"א הביא מי"א דא"צ לומר כן, אלא דהכא סדורא דשלחנו הוא דנקט, אבל שפיר יש להחמיר ולמימר הכי. ולדינא, ע' בשו"ע (או"ח תקכ"ז, י"ט), שהביא מח' אם יכול להדליק נר שבת בלא עירוב בכלל, וכ' המ"ב דהעיקר כדעת האוסרין, אבל אם לא אמר לאדלוקי שרגא, בדיעבד מהני ונכלל בערובו.

ב. כגון שערב לזה ולא ערב לזה

הבאנו (בפסקא הקודמת) דעת הפוסקים דס"ל דצריך לומר "ולאדלוקי שרגא". והק' הט"ז (או"ח תקכ"ז, יא), למה צריך להזכיר הדלקת הנר, הרי כיון דאמר ולמעבד כל צרכנא, הרי הדלקת הנר נכלל בזה. ותי' ע"פ הא דאמר' כאן לב"ש, דצריך לערב לכל דבר ודבר, ה"ה לב"ה לענין הברכה, דצריך להזכיר כל דבר ודבר. ואע"פ שאמר ולמעבד כל צרכנא, אבל כיון שהי' צריך להזכיר בישול ואפי' דכתיבי בקרא דאת אשר תאפו אפו וגו', א"כ אם לא הזכיר הדלקת הנר, הוי כאילו עירב לזה ולא לזה לדעת ב"ש. ואע"פ שאינו מעכב לפי ב"ה, דנוסח אינו מעכב כמו הברכה גופא שאינה מעכבת, מ"מ לכתחלה ודאי צריך להזכיר גם הדלקת הנר.

ג. כגון שערב לזה ולא ערב לזה

הק' רעק"א, הא הטמנה בעצמותה אינה מלאכה, וכל מה שאסור להטמין בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל, הוא משום דשמא ימצא קדירתו צוננת וירתיחנה, וא"כ הכא, ביו"ט, אמאי לא יטמין, הא אף אם ירתיחנה הא לגבי מלאכת הרתיחה דהיא בישול מותר משום ערוב התבשיל דבישל מבעו"י, והניח בצע"ג. וע' בקהלות יעקב (סי' י"ה, ד"ה ובוה), שכ' ליישב עפ"מ שייסד שם דכל הכנה מיו"ט לשבת, אע"פ שאין בה דררא דמלאכה, צריך ערוב תבשילין, אא"כ יכול לעשותה בשבת גופא, וכמו הצעת המטות דמותר לעשות מלילי שבת לשבת, אבל בלא"ה אסור בלא ערוב תבשילין. וא"כ, כיון דהטמנה אסור לעשות בשבת גופא, א"כ מצד דין הכנה אסור בלא ערוב תבשילין.

ד. והמסתפק ממנו חייב משום מכבה

פי' תוס' דאין הביאור משום דממהר כיבוי, דא"צ אלא

מראי מקומות - ביצה

כב. (המשך)

ואפי' לרבנן שרי.

ח. מהו לכחול את העין ביו"ט...
איתיבי' אין מכבין את הבקעת וכו'

פי' הרא"ה דשאלה זו היינו דאי"ז רפואת חולי, שהרי עתיד להתרפאות, אלא שמחזק עכשיו ראותו, והרי זה צורך אוכל נפש שיראה ויתאוה, אלא שמלאכה שאין נעשית בגוף האוכל נפש אלא מחוץ ממנו, והיא מגעת לו, שהוא מסתייע בכך.

ז. מסייע אין בו ממש

הק' רעק"א, הא בעלמא לא אמרי' דמסייע אין בו ממש אלא במקום דגם בלא הסיוע הי' יכול לעשות מעשה, אבל כאן לא הי' יכול לכחול עיניו בלא סיועו, וא"כ מה שייך לומר כאן דמסייע אין בו ממש. וכ' דיש תרי ענינים במסייע, יש מסייע דכל הש"ס, שהוא מסייע בגוף הדבר ממש, אלא דמקרי מסייע משום דגם בלעדיו הי' יכול לעשות המעשה. אבל מסייע דהכא שאני, דבלעדיו לא הי' יכול לעשות מעשה,

אלא שנקרא מסייע מצד מה שאינו עושה בגוף הדבר כלום, אלא גורם ומכין למלאכה, דבמה דעומץ ופותח אינו עושה עצם מעשה כוחל, דהא אינו נותן הכחול בעיניו, אלא עושה הסיבה שיוכל הנכרי לכחול, ובזה פליגי אם מסייע זה יש בו ממש או לא. וע"ע בשטמ"ק, דכ' דהיכא דהי' יכול לעשותו בלעדיו אמרי' דמסייע אין בו ממש, אבל היכא דצריך סיוע שלו אמרי' דמסייע יש בו ממש. אבל כאן, אע"ג דצריך סיוע שלו, מ"מ לא מוכחא מילתא דעשאו לסייעו, שהרי גם מלבד הכחול עשוי למעמץ ולמפתח עיניו, ובזה פליגי בסוגיין.

י. אממר שרא למכחל עינא ביו"ט שני של ר"ה

כ' השטמ"ק בשם הריטב"א דלא חש אממר לשחיקת סממנין, משום דביו"ט מותר לשחוק סממנין משום אוכל נפש, וא"כ מדין מתוך מותר גם לכל צורך. ומה שאסור ביו"ט ראשון, היינו משום דאינו ברור שתהי' לו הנאה ביו"ט. וע"ע באבני נזר (או"ח שצ"ד, ו') שהאריך בזה, וכ' דלכאור' הוי גזרה לגזרה, דשחיקת סממנים ביו"ט גופא הוא דרבנן, וע"ש באריכות.